

Média v období druhé republiky

Snahy o rozbití Československa ve druhé polovině 30. let 20. století, jež vyústily v mnichovskou dohodu a následné připojení Sudet k nacistickému Německu, měly důsledky nejen pro českou společnost, ale i pro média. Dne 23. září 1938 vyhlásila vláda brannou pohotovost státu a vstoupil v platnost zákon o mimořádných opatřeních.č. 300/1920 Sb. Podle tohoto zákona bylo možno v době nepokojů na tři měsíce omezit občanské svobody. Paragraf 10 zákona uváděl, že „vydávání a rozšiřování časopisů může býti omezeno a podrobeno zvláštním podmínkám, může být uložena povinnost periodickému tisku předkládat povinné výtisky nejvýše 2 hodiny před vydáním.“ Na základě tohoto zákona byla 26. září 1938 utvořena při ministerstvu vnitra Ústřední cenzurní komise, která se zabývala cenzurou tisku, zásilek, telegramů a telegrafních rozhovorů, provozu radiotelegrafických zařízení, divadel, filmů a zvukových reprodukcí. Periodika, která vycházela nejméně pětkrát týdně, měla být příslušným policejním úřadům a státním zastupitelstvům předkládána do dvou hodin před vydáním. U dalších periodik byla lhůta 24 hodin. Členy Ústřední cenzurní komise byli zástupci nejvyšších správních úřadů. Komise vydávala číslované tiskové pokyny, které zůstávaly po svém zveřejnění v platnosti, protože nebylo stanoveno časové omezení jejich platnosti. Později došlo ke změně systému. Podle rozhodnutí ministerské rady z 6. prosince 1938 byla předběžná tisková přehlídka vykonávána prostřednictvím úředníků Ústředí tiskové dozorcí služby. Jejich činnost koordinoval tiskový odbor Předsednictva ministerské rady, v jehož čele stál Zdeněk Schmoranz. V tisku bylo zakázáno publikovat kritiku vlády a jejích opatření. Noviny také nesměly kritizovat Německo, protože vláda měla obavy z reakcí silného souseda.

V období říjen – prosinec 1938 zaniklo 1900 titulů periodického tisku. Důvodů bylo několik. Přestala vycházet řada titulů vydávaných na odstoupeném území. Celkově se zhoršily materiálně technické podmínky pro vydávání tisku, protože v pohraničním území se nacházela značná část surovinové a výrobní základny polygrafického průmyslu. Vydavatelství v českých zemích začala mít problém s nedostatkem papíru pro tisk novin. V období druhé republiky zavládla v zemi všeobecná tendence ke slučování organizací v nejrůznějších oblastech života společnosti (kultura, sport). Toto slučování bylo také jednou z příčin snižujícího se stavu počtu vydávaných periodik.

Období druhé republiky je spojeno s novým politickým uspořádáním, kdy se v českých zemích stávající politické subjekty spojily do dvou politických stran – Strany národní jednoty (vznik 18. listopadu 1930) a Národní strany práce (11. prosince 1938). Omezení počtu politických stran vedlo ke zrušení mnoha stranických titulů, zvláště regionálních. Dvě politické strany nepotřebovaly, aby bylo zachováno dosavadní spektrum politického tisku. Názorově vedoucí úlohu v rámci tisku Strany národní jednoty měl deník Venkov, který kritizoval

liberální systém 1. republiky, Edvarda Beneše, levicové politické strany. Venkov se také nevyhýbal projevům antisemitismu. Útoky proti židovskému obyvatelstvu se objevovaly i v dalších periodikách Strany národní jednoty (např. Večer, Lidové listy).

Ústředním deníkem Národní strany práce se od 1. ledna 1939 stal deník Národní práce, který nahradil list Právo lidu. Zákaz činnosti Komunistické strany Československa 20. října 1938 byl spojen se zastavením legálního vydávání komunistického tisku. Komunisté začali informovat o své činnosti prostřednictvím letáků a zahájili přípravu ilegálního vydávání svých periodik. Na základě nátlaku z Berlína přistoupila vláda v lednu 1939 k zastavení vydávání legionářského tisku. V období druhé republiky začali novináři z ideových, rasových či náboženských důvodů odcházet do emigrace.

Proměnami prošlo po Mnichovu i rozhlasové vysílání. Rozhlas ztratil v důsledku mnichovské dohody 370 000 koncesionářů, vysílače v Moravské Ostravě a v Košicích. Pošta přišla o důležité zesilovací stanice a kabelové spoje. V listopadu 1938 vláda vydala vládní nařízení č. 269 o organizaci některých ministerstev. Zrušila ministerstvo pošt a telegrafů. Rozhlasové záležitosti přešly na nově zřízené ministerstvo dopravy. V prosinci 1938 zástupci Radiojournalu vedli jednání s předsedou slovenské vlády Jozefem Tisem. Na jeho základě došlo k programovému osamostatnění slovenského rozhlasu a byl zřízen samostatný Poradní sbor pro Slovensko. Dne 28. prosince 1938 valná hromada Radiojournalu schválila změnu názvu Radiojournal na Česko-Slovenský rozhlas. Změna názvu společnosti ovšem nevstoupila v platnost, protože než se jí podařilo zanést do obchodního rejstříku, došlo k okupaci Čech a Moravy nacistickým Německem. Již 14. března 1939 došlo vzhledem k vyhlášení Slovenského štátu k úplnému osamostatnění slovenského rozhlasu.

Z programu rozhlasu v období druhé republiky si jistě zaslouží připomenutí zhruba desetiminutové denní pořady „Okénka“, které představovaly doplněk zpravodajství ČTK. „Okénka“ se stala nejposlouchanějším rozhlasovým pořadem. Věnovala se hospodářským, sociálním a dopravním problémům. Poskytovala informace pro uprchlíky z odstoupených území. Jejich důležitou funkcí byla interakce. Redaktoři odpovídali na dotazy posluchačů, poskytovali rady a informace (např. o nových zákonech). „Okénka“ také byla prostorem pro vysvětlování významu vládních rozhodnutí. Autory „Okének“ byli rozhlasoví novináři Miloslav Disman, František Kamil Zeman, František Kocourek a Mirko Očadlík.